

MERKWAARDIGE VONDST IN VALKENSWAARD

Het was in augustus 1973 dat ik een telefoontje kreeg van de heer Jac. de Natris uit Valkenswaard. Bij wijze van vrijetijdsbesteding trof hij die dag voorbereidingen om een stoep te leggen achter het woonhuis van de heer A. A. van Leeuwen, Markt 6 in genoemde plaats. Om dat karwei te klaren moest er een betonnen waspaal verwijderd worden die op ongeveer twee meter achter het huis in de weg stond. Bij het graven van de kuil stiet hij op een diepte van \pm een meter op een ijzeren voorwerp. De heer van Leeuwen die de werkzaamheden volgde maande onmiddellijk tot voorzichtigheid. Tien jaar tevoren, toen de bewuste waspaal geplaatst werd, was ook een graver op het ding gestoten en men meende toen te doen te hebben met een relict uit de Tweede Wereldoorlog. In het huis immers hadden tijdens de oorlog Duitsers gezeten en je kon nooit weten of er een kist met munitie in de grond zat. Dat verklaarde de voorzichtigheid van de heer Van Leeuwen. Maar hij trof het anders met zijn vriend de Natris die wat avontuurlijker was aangelegd. Deze maakte de kuil wat groter en riep ten slotte mijn hulp in, in de hoop dat ik met een blik in de kuil en in de historie het laatste woord zou kunnen zeggen. Ook hier won het tenslotte de voorzichtigheid. Het ijzeren voorwerp kwam boven de oppervlakte en bleek een gietijzeren plaat te zijn van 85 cm hoog en 67 cm breed. Achter een sluiert van roest scheen een religieuze voorstelling verborgen te zijn die nauwelijks voor nadere interpretatie vatbaar was. Voor zover er tijd was – de stoep moest dezelfde dag nog klaar – werd ook de kuil geïnspecteerd. Op het eerste oog meende ik te doen te hebben met de vulling van een put of gracht. Er bevonden zich enkele opmerkelijk grote bakstenen in de vulling waar een dikke laag kalkspecie aangekoekt zat. Een van de stenen nam ik mee om hem thuis op te meten. Helaas ben ik deze onderweg op onverklaarbare wijze kwijtgeraakt. Op zoek naar eventuele scherven van aardewerk zocht ik in de vulling tevergeefs.

De „plaat” werd tijdelijk ondergebracht in de Bergeykse oudheidkamer. Zoveel mogelijk werd het losse zand en roest verwijderd. Met behulp van strijklicht werd er een foto genomen om zodoende een voorlopige indruk te krijgen van de voorstelling. Met enige fantasie maakte een kersttafereel een goede kans, maar het roestgordijn liet in het midden of een aantal figuren koningen of herders waren.

Omdat de plaat nogal zwaar en onhandelbaar was stuurde ik de foto op toernee. Bij het speurwerk mocht ik achtereenvolgens de vriendelijke medewerking ondervinden van de Bibliotheek van het Provinciaal Genootschap, van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden en van het Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Nederlands Openluchtmuseum” te Arnhem. Het bleef echter bij donkerbruine vermoedens die ook vóór het toernee al vermoed werden. Ze gingen in de richting tussen een voorplaat van een 15de, 16de of 17de eeuws gegoten kachel of een haardplaat. Volgens de heer J. de Kleyn, hoofd afd. Realia van het Rijksmuseum te Arnhem, doet ze het meest denken aan kachelplaten die in de Eifel (W-Duitsland) gegoten werden.

Toch lijkt het me, na de succesvolle ontraadseling van het raadsel van Riethoven (Br. H. XXVII-1975 Nr. 2) niet uitgesloten dat ook over dit gevonden voorwerp meer gegevens te vinden zijn. Wellicht weten meerdere leden van Brabants Heem de weg om hierover wat meer te weten te komen. Door de naspeuringen van Frans Theuws

De „haardplaat” voordat het losse roest werd verwijderd.

*Na een eerste schoonmaak werd het kerstafereel zichtbaar.
De duidelijkheid van allerlei details is afhankelijk van de richting en de hoek van waaruit het licht over de plaat strijkt.*

uit Bergeyk is inmiddels al zoveel van het roest verwijderd dat we zeker mogen zijn van een kerstvoorstelling. Kunstkenneren herinneren zich mogelijk een schilderij waarop deze „haard”-plaat is geïnspireerd.

Als we de foto's van vóór en na de voorlopige ontroesting naast elkaar leggen blijkt dat sommige details, zoals het gedraaide zuiltje bovenaan rechts van het midden, aan scherpte verloren andere daarentegen gewonnen hebben. Een meer geschikte methode om het resterende roest te verwijderen zou weleens een jaartal of mogelijke initialen op het vlak onder de voorstelling aan het licht kunnen brengen.

Behalve het probleem waar de plaat voor gediend heeft en wat er op staat rijst een andere niet minder belangrijke vraag: wat heeft daar in Valkenswaard voor een gebouw gestaan, waar zo'n fraaie haardplaat (waarschijnlijk slechts een deel van een groter geheel, vanwege de brede onversierde strook links) in aangetroffen werd. Was het gebouw met een vest omgeven?

Het moet zeker voor de leden van de Valkenswaardse Heemkundekring een boeiende opgave zijn dit eens uit te pluizen. Het huis met dit kunstwerk zal niet het eerste het beste boerderijtje geweest zijn.

Voldoende dus voor allerlei stoute veronderstellingen en gissingen die met enig spuurwerk tot interessante verrassingen zullen leiden. Wie zich daaraan wil wagen bij voorbaat alle succes!